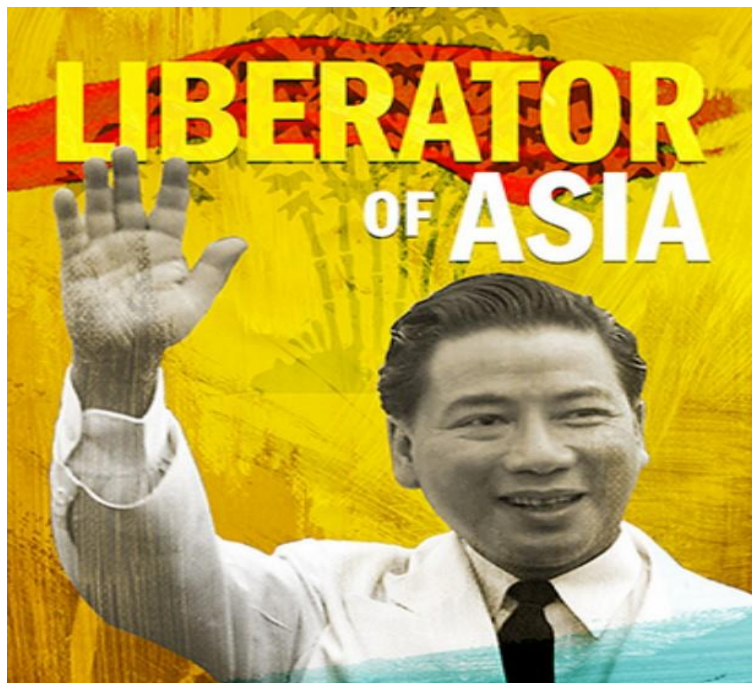

XUÝT NỮA KHÔNG CÓ VNCH: LỆNH TỐI MẬT THAY THẾ THỦ TƯỚNG DIỆM

TS Nguyễn Tiến Hưng

Ngày trước khi kim đồng hồ chỉ nửa đêm ngày 28 tháng 4, 1955 (ở Sài Gòn là trưa) Tổng thống Mỹ Dwight Eisenhower và Ngoại trưởng Foster Dulles nhận được báo cáo là **'giao tranh đã bắt đầu giữa Quân đội Quốc Gia và lực lượng Bình Xuyên.'** Hai ông giật mình, quyết định hủy bỏ 'kế hoạch Collins' nhằm thay thế Thủ tướng Ngô Đình Diệm, vội vàng ra lệnh cho Tòa Đại sứ ở Sài Gòn và Paris ngừng ngay việc sửa soạn thay đổi chính phủ **và phải đốt hết các mật điện nói về việc này.**" Trước đó chỉ mấy giờ, Washington đã gửi chỉ thị cho xúc tiến việc sắp xếp một chính phủ mới thay chính phủ Diệm.

Năm 1975, nếu những diễn biến trong tháng ba đã dẫn tới một tháng Tư Đen thì đúng 20 năm trước đó, những biến cố trong tháng ba 1955 cũng đã dẫn tới một tháng Tư thật đen tối. **Cái khác là năm 1955 thì đối với chính phủ Diệm: tháng Tư đã bắt đầu với tuyệt vọng nhưng lại kết thúc thật sáng sủa. Nếu không thì có thể là đã không có Việt Nam Cộng Hòa.** Đó là vì Tướng Paul Ély, Tư lệnh quân đội Pháp đã mạnh tay với ông Diệm để yểm trợ đảo chính cho thành công, giúp Bình Xuyên thắng thế và thành lập chính phủ.

Tháng 3, 1955 dầu sôi lửa bỏng

Vào thời điểm này, về phía Thủ tướng Diệm thì ngoài những vấn đề khó khăn đối với Pháp, còn có vấn đề lớn lao nữa là việc định cư gần một triệu dân di cư từ ngoài Bắc vào Nam, bắt chợt làm tăng dân số Miền Nam lên 7%. Khi một số dân được đưa lên khai khẩn các khu dinh điền trên cao nguyên, ông Diệm còn bị chỉ trích là mang người Kinh lên chiếm đất của người Thượng. Nhiều người dị nghị là chính quyền Ngô Đình Diệm kỳ thị Bắc Nam và thiên vị người Công Giáo. Như vậy không những tình hình chính trị mà cả tôn giáo tại Miền Nam thật rối ren. Vào tháng 3, các giáo phái thành lập "*Mặt Trận Thống Nhất Toàn Lực Quốc*

Gia.” Quốc trưởng Bảo Đại ủng hộ Mặt Trận và thông báo cho Mỹ là ông Diệm không còn hữu hiệu nữa. Ngày 21 tháng 3, 1950 Mặt Trận tổng đạt một tối hậu thư, đòi ông Diệm trong vòng năm ngày phải thành lập chính phủ mới, gồm đại diện của các lực lượng dân chủ đối lập nếu không họ sẽ biểu tình.

Thành lập xong, đại diện Mặt Trận liên lạc ngay với phía Mỹ để yêu cầu ủng hộ việc đòi ông Diệm phải thành lập chính phủ mới. Tại Sài Gòn, Đại sứ Mỹ Lawton Collins tuy là chống biểu tình nhưng khuyên ông Diệm phải thương thuyết để dung hòa với Mặt Trận, như vậy “có thể đổi thù thành bạn.” Thoạt đầu ông Diệm đồng ý, nhưng khi các giáo phái nói là không thể điều đình về những yêu sách của họ, ông Diệm cho ông Collins biết là sẽ dùng vũ lực để giải quyết. Collins không đồng ý, trả lời rằng quân đội sẽ không ủng hộ việc dùng vũ lực và tiếp tục khuyên ông Diệm phải tìm giải pháp ôn hòa.

Một quyết định táo bạo

Cuối tháng 3, 1955 bầu không khí Sài Gòn trở nên ngột ngạt sau khi ông Diệm ban hành sắc lệnh tách Cảnh sát Biệt khu Thủ đô ra khỏi hệ thống chỉ huy của Tổng giám đốc Cảnh sát Quốc gia Lại Văn Sang. Không thông báo cho Đại sứ Mỹ, ông Diệm bắt đầu xúc tiến kế hoạch truất chức ông Sang và tấn chiếm Trung Tâm Cảnh sát, dự định cả hai việc sẽ được thi hành vào ngày 29 tháng 3. Thế nhưng chỉ mấy giờ trước khi kế hoạch bắt đầu, Pháp biết được tin này nên đã gấp rút can ngăn ông Diệm, hứa sẽ tìm cách đưa quân đội Bình Xuyên ra khỏi lực lượng cảnh sát. Đại sứ Mỹ Lawton Collins cũng đến gặp ông Diệm để phản đối việc dùng vũ lực. **“Nếu Ngài giải quyết vấn đề bằng cách này,”** Collins cảnh cáo, **“Ngài sẽ làm một sự sai lầm lớn nhất trong sự nghiệp của Ngài.”** Và sự sai lầm đó sẽ mang tới hậu quả trầm trọng vì **“chúng tôi sẽ bị áp lực mạnh mẽ phải ủng hộ việc thay đổi chính phủ Ngài.”**

Đêm 29 rạng 30 tháng 3, giao tranh giữa Bình Xuyên và quân đội quốc gia đã xảy ra, nhưng vào lúc 3:15 sáng, Tướng Paul Ely áp đặt ngay lệnh ngưng chiến. Để biểu dương lực lượng, ông cho xe thiết giáp quần trên đường phố Sài Gòn. Vì đã có giao tranh đem đến đổ máu và chết chóc, Pháp nhân cơ hội này sắp xếp một kế hoạch toàn bộ để dẹp ông Diệm. Một mặt thì thuyết phục Đại sứ Collins (cũng là cựu chiến hữu với ông trong Thế Chiến II) để ông này yêu cầu Washington gạt bỏ ông Diệm, mặt khác thì đề nghị Quốc trưởng Bảo Đại ở Cannes phải có hành động quyết liệt như cất chức ông Diệm, đồng thời ngấm ngầm yểm trợ lực lượng Bình Xuyên.

Tháng 4, 1955 Đại sứ Mỹ Collins đề nghị năm bước để loại bỏ Thủ Tướng Diệm

Pháp đã thành công trong việc thuyết phục Đại sứ Collins chống Thủ tướng Diệm. Ngày 9 tháng 4, 1955 ông Collins gửi Ngoại Trưởng Dulles một điện văn dài, đề nghị toàn bộ cách giải quyết cuộc khủng hoảng tại Sài Gòn. **Đề nghị này gồm hai phần: sắp xếp việc ông Diệm ‘từ chức,’ và thẩm định hậu quả của việc từ chức.** Tóm tắt phần một như sau:

Điện văn số 4448

Ngày 9 tháng 4, 1955

Việc sắp xếp cho ông Diệm từ chức gồm 5 bước :

1. Giải quyết vấn đề rút Cảnh sát và Công an ra khỏi tay Bình Xuyên;
2. Thuyết phục ông Diệm từ chức;
3. Tìm người thay thế ông Diệm làm Thủ tướng;
4. Đi tới một thỏa thuận về giải pháp đối với các giáo phái; và
5. Vận động để các giáo phái chấp nhận giải pháp trên.

Washington chờ xem quân đội có ủng hộ ông Diệm hay không?

Tổng thống Eisenhower đã đón tiếp Tổng thống Ngô Đình Diệm tại sân bay nhân chuyến công du Hoa Kỳ vào tháng 5, năm 1957

Khuyến cáo của Đại sứ rõ ràng, mạch lạc là như vậy, nhưng tại Washington phản ứng về vụ Bình Xuyên nổ súng thì lại khác. Vào lúc nửa đêm ở Sài Gòn tức là trưa ở Washington, Ngoại trưởng Dulles nhận được tin này khi ông đang ăn trưa với một số dân biểu lưỡng đảng tại Tòa bạch Ốc: **“Đây là cơ hội chúng ta đã chờ đợi để tìm hiểu xem ông Diệm có đủ can đảm và quyết tâm hành động không, và cũng để biết được Quân đội Việt Nam có trung thành với ông ta hay không,”** ông Dulles nói với các dân biểu, **“Nếu chúng ta chứng tỏ được hai điều này thì ta hết lo (we are over the hump); còn nếu như ông Diệm thất bại về một trong hai điểm thì bắt buộc ông ta phải từ chức. Dù sao chúng ta cũng sẽ có câu trả lời.”**

TT Eisenhower chỉ thị: **“Nếu như ông ta thất bại thì thật là bết bát, nhưng ta cần phải tìm hiểu ngay bây giờ hơn là để muộn về sau, xem Quân đội Quốc gia mà ta tốn phí quá nhiều để phát triển liệu có trung thành với ông ta hay không.”**

Trong hoàn cảnh xáo trộn và trước sự chống đối của Đại sứ Collins, TT Eisenhower gọi ông Collins về Washington để tham khảo. Trước khi đi, ông Collins còn gửi đề nghị cho TT Eisenhower (ngày 19 tháng 4, 1955) là “vẫn phải thay thế ông Diệm.” Rồi Collins còn đến gặp ông Diệm một lần nữa. Collins báo cáo về Washington là ông ta đã nói thẳng với ông Diệm rằng chính phủ của ông ta sẽ không thể tồn tại được ba tháng nữa, và nếu cứ tiếp tục như

thế này thì loạn lạc là điều trông thấy. Và vì vậy, **“Tôi thêm rằng bắt buộc tôi phải báo cáo cho chính phủ tôi rằng hành động của Ngài sẽ dẫn tới một cuộc nội chiến.”**Theo Collins, ông Diệm đã trả lời rằng mỗi khi ông nhân nhượng và thỏa hiệp thì vấn đề lại trở nên khó khăn hơn.

Vì e ngại ông Diệm lợi dụng lúc Collins không có mặt ở Sài Gòn để tấn công Bình Xuyên và đặt Mỹ vào một việc đã rồi nên Collins còn căn dặn ông Diệm là **“Ngài nên làm bất cứ điều gì có thể để tránh xảy ra một cuộc xung đột trong khi tôi đi vắng.”** Ông Diệm nói lảng đi, phàn nàn rằng nếu như ông đã cất chức Tổng Giám Đốc Cảnh sát Lại Văn Sang ngay từ đầu thì bây giờ tình hình tại Sài Gòn đã có thể kiểm soát được rồi.

Chào tạm biệt, ông Collins cho ông Diệm hay là *chính Quốc trưởng Bảo Đại sẽ giải nhiệm ông nếu tình hình này cứ kéo dài*. Kết thúc bản báo cáo gửi Washington, Collins đề nghị:

“Tôi không thấy, nhắc lại là không thấy, một giải pháp nào khác ngoài việc thay thế ông Diệm cho sớm.”

Những giờ phút cam go

Quân đội quốc gia đang tiến vào Saigon tấn công lực lượng chống chính phủ Bình Xuyên

Đại sứ Collins về tới Washington ngày thứ Năm, 21 tháng 4. Ngày 22 tháng 4, ông dùng bữa ăn trưa với TT Eisenhower, và sau đó gặp Ngoại trưởng Dulles cùng với các đại diện Bộ Quốc Phòng và Trung Ương Tình Báo để ‘lobby’ chống ông Diệm. Ông nhắc lại quan điểm của ông một cách mãnh liệt và cứng rắn hơn trước là Mỹ phải thay thế ông Diệm và có kế hoạch hành động ngay tức khắc. Trước áp lực mạnh mẽ của Collins, vừa là đặc ủy của Tổng Thống, vừa là đại sứ, lại là chứng nhân có mặt tại chỗ để nhận xét, nên sau cùng ông ta đã thắng thế. Ngày 27 tháng 4, Ngoại trưởng Dulles đã đồng ý một cách hết sức lưỡng lự. Ông chấp thuận một mật điện do Bộ Ngoại giao soạn thảo ra lệnh thay thế Thủ Tướng Diệm. Ông Young viết lại rằng: *“Chẳng một ai trong chúng tôi thật sự tin tưởng vào bức điện đó, nhưng chúng tôi phải đối diện với những đề nghị mạnh mẽ của Collins và ưu thế của ông là ông ta đã đến tòa Bạch Ốc ngay hôm sau ngày ông từ Sài Gòn về tới Washington.”*

Mật điện lịch sử ngày 27 tháng 4, 1955: Thay thế Thủ Tướng Diệm

Bức điện ngày 27 tháng 4, 1955 cho phép sắp xếp thay thế Thủ Tướng Diệm là một văn kiện lịch sử hết sức quan trọng. Nó giống như mật điện ngày 24 tháng 8, 1963 vào lúc sắp xếp việc đảo chánh ngày 1 tháng 11, 1963. Sau đây là tóm tắt:

Bộ Ngoại Giao

Ngày 27 tháng 4, 1955

“Tướng Collins và Ely phải thông báo cho Thủ tướng Diệm biết rằng vì lý do ông không thành lập được một chính phủ liên hiệp có cơ sở rộng rãi và ông bị người Việt chống đối, chính phủ Hoa Kỳ và Pháp không còn đủ tư thế để ngăn ngừa việc ông phải từ chức. Những đức tính yêu nước của ông vẫn có giá trị tiềm năng lớn đối với Việt Nam, và chúng ta hy vọng rằng ông sẽ hợp tác với bất kỳ chính phủ mới nào được chỉ định...”

“Chúng tôi tạm đề nghị một tân chính phủ như sau:

1/ Nội các: quyền hành pháp đầy đủ trao cho ông [Trần Văn] Đỗ hoặc [Phan Huy] Quát làm thủ tướng và phó thủ tướng...

2/ Một Hội Đồng Tư Vấn khoảng từ 25 đến 35 đại diện các phe nhóm, gồm cả các giáo phái...và

3/ Một Quốc Hội Lâm Thời: một cơ chế gần như một Quốc Hội Lập Pháp, gồm những người đã trù liệu được bầu ra hay chỉ định theo lịch trình...”

Dulles

Bộ Ngoại giao gửi mật điện đi vào lúc 6 giờ chiều ngày 27 tháng 4 (giờ Washington). Người được lệnh soạn thảo mật điện này là Kenneth Young (cha của Stephen Young, tác giả cuốn Kissinger's Betrayal). **Thế nhưng khi chỉ thị vừa được gửi đi là tin tức này đã lọt ra ngoài nên ông Diệm biết được và đã hành động kịp thời.** Làm sao tin này đã bị rò rỉ thì còn là vấn đề chưa có câu trả lời dứt khoát.

Những giờ phút quyết liệt cuối tháng 4, 1955

Theo tác giả Mark Moyar trong cuốn *Triumph Foresaken* (xuất bản năm 2006) thì: “Trong mấy giờ đồng hồ hết sức cam go sau khi gửi mật điện này, Washington nhận được rất nhiều điện văn dồn dập do Edward Lansdale (CIA) gửi. Trong điện văn đầu, Lansdale khẳng định rằng nếu bỏ ông Diệm, uy tín Hoa Kỳ sẽ bị tổn thương ở Việt Nam tới mức không chính phủ mới nào có thể tồn tại được nữa. Rồi ngay trước khi kim đồng hồ chỉ nửa đêm giờ Washington (Sài Gòn là trưa) **Lansdale báo cáo là “giao tranh đã bắt đầu giữa Quân đội Quốc Gia và Bình Xuyên.”** TT Eisenhower và Ngoại trưởng Dulles nghe vậy giật mình, quyết định đình chỉ kế hoạch Collins, vội vàng ra lệnh cho Sài Gòn và Paris ngừng hẳn việc sửa soạn thay đổi chính phủ và **“phải đốt hết các mật điện nói về việc này.”**

Tác giả Joseph Buttinger trong cuốn *“Vietnam, A Dragon Embattled”* nhận xét:

“Trong sự tranh đấu để thu hồi và bảo vệ được quyền bính, ông Diệm đã trải qua nhiều giai đoạn bất trắc và khổ cực. **Tuy nhiên, cho dù cả trong những tuần lễ trước cuộc đảo chánh**

và ám sát ông năm 1963, ông Diệm cũng đã không bị gian lao, cay đắng bằng trong tháng 4, 1955.”

May mắn cho Thủ tướng Diệm trong ngày 30 tháng Tư 1955

Tổng thống Ngô Đình Diệm đọc diễn văn trước lưỡng viện quốc hội Hoa Kỳ, tháng 5, 1957

Trước khi rời Sài Gòn về Washington (ngày 20 tháng 4), theo tác giả Mark Mayar trong sách đã viện dẫn, Đại sứ Collins có nói với Cao ủy Pháp Ely rằng: **“Hoa Kỳ đã quyết định ông Diệm phải từ chức.”** Theo sự thỏa thuận này, ngày 30 tháng 4, Ely tới gặp **Quyền Đại sứ Mỹ Randolph Kidder** (khi Collins vắng mặt) để yêu cầu Hoa Kỳ cộng tác với Pháp trong việc dẹp ông Diệm. Lúc ấy, Kidder không biết chính sách của Washington diễn biến ra sao vì trước khi rời Sài Gòn, Collins chỉ nói với Kidder là ‘thượng cấp còn đang bàn định về những kế hoạch mới của Hoa Kỳ tại Việt Nam,’ và lúc này Collins còn đang bàn bạc, vận động tại Washington. Thế nhưng, vì đã tận mắt thấy ông Diệm đang thành công, Kidder trả lời thẳng thừng cho Ely là **“Không, Hoa Kỳ sẽ không cộng tác trong việc dẹp ông Diệm.”** Về sau, Kidder kể lại **“Lúc ấy tôi thực không có sự lựa chọn nào khác ngoài việc phải tự quyết định lấy về chính sách của Hoa Kỳ, vì nếu trả lời là “tôi không biết” thì thật là buồn cười.”** Ely vô cùng giận dữ và phản đối, cho rằng Hoa Kỳ đã bội ước, vì chính ông đã nhận được sự đồng ý của Tướng Collins về việc thay thế ông Diệm. Thái độ phẫn nộ của Ely cũng giống như lúc ông đã hết sức bất mãn về sự hứa hẹn của tướng Mỹ Arthur Radford là sẽ can thiệp vào Điện Biên Phủ, rồi không làm như vậy. Dù Ely phản kháng, Kidder vẫn giữ nguyên lập trường là Hoa Kỳ ủng hộ ông Diệm chứ không bắt tay với Pháp để dẹp ông ta đi.

Rất may cho Thủ Tướng Diệm và còn may hơn nữa cho triển vọng thành lập VNCH: cũng theo Mayar, *nếu như trong buổi họp ngày 30 tháng 4, Kidder đã nói thật với Ely rằng: Tòa Đại sứ thực sự chưa nhận được những hướng dẫn về chính sách của Hoa Kỳ đối với ông Diệm vào lúc ấy (ngoài lệnh hủy công điện ngày 27 tháng 4) thì rất có thể ông Ely đã có những biện pháp áp đảo để dẹp ông Diệm hơn là đã nhân nhượng ông ta. Lực lượng của Pháp ở Sài Gòn lúc ấy còn rất mạnh. Ngoài ra, giả như Đại sứ Collins không về Washington và có mặt tại buổi họp với Ely hôm ấy thì rất có thể là Collins đã đồng ý với Ely rồi.*

Nơi đây chúng tôi xin mở ngoặc để nhắc lại một trường hợp khác nữa về vai trò của viên đại sứ Mỹ: trước ngày đảo chính 1 tháng 11, 1963 ĐS Cabot Lodge (người đang sắp xếp cuộc đảo chính) đã sẵn sàng về Washington để tham khảo. Trong trường hợp ấy, Tướng Paul Harkins (người chống đảo chính) đã được chỉ định để thay thế Lodge. Nhưng rồi ông Lodge

đổi ý vào giờ chót và ở lại Sài Gòn, cho nên các tướng lãnh đã tiếp tục đảo chính. Sự việc này cho ta một bài học: hành động của đại sứ Mỹ có mặt tại chỗ là hết sức quan trọng.

Tổng thống Ngô Đình Diệm

Trở lại sự may mắn của Thủ tướng Diệm: tháng 10, 1955, quân đội Quốc gia dẹp xong Bình Xuyên ở Rừng Sắt. Dư luận và Quốc Hội Hoa Kỳ hân hoan ủng hộ Thủ tướng Diệm. Với một thế mạnh ở cả trong và ngoài nước, ngày 26 tháng 10, ông tuyên bố thành lập nước Việt Nam Cộng Hòa và trở thành Tổng Thống đầu tiên.

Năm năm sau, trong một bức thư gửi Tổng Thống Diệm (1960), TT Eisenhower còn nhắc tới sự cương quyết và thành công của ông năm 1955:

“Chúng tôi đã chứng kiến sự can đảm và táo bạo mà Ngài và nhân dân Việt Nam đã biểu dương để đạt tới độc lập trong một tình huống nguy hiểm đến độ nhiều người đã coi như là vô vọng. Chúng tôi còn ngưỡng mộ khi tình trạng hỗn loạn ở Miền Nam đã nhường chỗ cho trật tự, và tiến bộ đã thay thế cho tuyệt vọng, tất cả với một tốc độ thật nhanh chóng”.

Nhìn theo một góc độ tâm linh, ngày 30 tháng Tư, 1955 cũng là ngày may mắn cho mỗi người trong chúng ta, những người con dân miền Nam Việt Nam, vì nếu như Pháp thành công trong việc cách chức ông Diệm, rồi sau đó đưa một người ‘phe ta’ như ông Bấy Viễn lên nắm chức Thủ tướng Chính phủ để thương thuyết với các phe phái, rồi tiến tới việc thành lập một chính phủ theo mô hình ‘Chính phủ Nam kỳ’ năm 1946, thì số phận Miền Nam Việt Nam đã ra sao?

TS Nguyễn Tiến Hưng

Nguồn: <https://vanhoimoi.org/?p=22864>

www.vietnamvanhien.org

An Lạc & Tự Chủ

VIỆT NAM VĂN HIẾN

www.vietnamvanhien.info

TỦ SÁCH VĂN HIẾN TRÊN MẠNG VỚI HƠN 11500 TÁC PHẨM & TIẾT MỤC